

Матвієнків О. С.,

Буриштинський енергетичний коледж Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, м. Буриштин

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ МОДИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНЬОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ТЕКСТІ

У статті розглянуто структурно-семантичні модифікації фразеологічних одиниць у художньому постмодерністському тексті. Автор доходить висновку, що використання структурно-семантичних модифікацій фразеологічних одиниць у творі дає змогу письменникам експресивно виражати оцінку, особисте ставлення до людини, предмета або події, колоритніше вербалізувати дії та вчинки персонажів.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, художній постмодерністський текст, модифікації, контекст, семантика.

В статье рассмотрены структурно-семантические модификации фразеологических единиц в художественном постмодернистском тексте. Автор приходит к выводу, что использование структурно-семантических модификаций фразеологических единиц в произведении дает возможность писателям экспрессивно выражать оценку, личное отношение к человеку, предмету или событию, колоритнее вербализировать действия и поступки персонажей.

Ключевые слова: фразеологическая единица, художественный постмодернистский текст, модификации, контекст, семантика.

The article deals with the structural-semantic modifications of phraseological units in postmodern fiction. The author concludes that the use of structural-semantic modifications of phraseological units allows the writers to denominate expressive evaluation, peculiar attitude to the person, object or event, to verbalize colourfully actions and behaviour of the characters.

Key words: phraseological unit, postmodern fiction, modification, semantics, context.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки посилюється увага до системного вивчення фразеологічного складу мови та його тематичного опису.

Фразеологічний склад будь-якої мови є “невичерпною скарбницею” його образних, яскраво конотативних висловлювань, які допомагають сприйняти складні і абстрактні поняття на основі конкретних і наочних уявлень і картин.

Фразеологізми – досить складна суперечлива єдність: будучи нарізнооформленим утворенням, вони наділені цілісним значенням, є стійкими і відтворюваними в мові. ФО з’являються у мові у результаті осмислення необхідності знайти знакове вираження для певних подій, відчуттів та ситуацій, які тісно пов’язані з людиною в суспільстві, з відносинами між людьми [5, с. 66]. Фразеологізми використовуються як в мові, так і в художніх творах. Художній текст – це така динамічна єдність, елементи якої розташовуються не в пасивній послідовності по відношенню один до одного, а взаємно притягуються і відштовхуються, вступають між собою у відносини панування і підпорядкування, створюючи тим самим внутрішнє напруження. Текст прогнозує і зумовлює появу фразеологічних одиниць (ФО), в т.ч. і оказіонально перетворених ФО.

Мета статті – дослідити структурно-семантичних модифікацій ФО у постмодерністському художньому тексті.

ФО в тексті виконують різні комунікативні завдання, служать засобом когезії та інтеграції тексту. Художній текст в силу своєї образно-естетичної спрямованості не тільки розкриває індивідуально-творчу манеру автора, але і дає йому необмежені можливості відбирати, комбінувати, а також створювати нові виразні засоби, до яких ми відносимо і контекстуально перетворені ФО. Відступи від мовної норми, що виходять за межі узусу, можливі тільки в тому випадку, якщо вони внутрішньо, естетично виправдані.

Фразеологічні модифікації – явище гетерогенне, оскільки йдеться про видозміну одиниць із різною структурою та різними семантичними характеристиками [3, с. 8]. Тим не менше, модифікування ФО відбувається не довільно, а з певними закономірностями. Підставою для утворення модифікацій слугують два процеси: з одного боку – це видозміна структури фразеологічної одиниці, а з другого – специфічна зміна, що зумовлена інтенцією автора з метою інтеграції ФО у контекст, мотивує певні зміни семантики стійких висловлювань.

Деякі види семантичних зрушень у ФО дістали висвітлення на матеріалі різних мов [2; 3; 4], проте вся сукупність видів та аспектів цього явища вивчена не повністю.

У роботі аналізу піддавалися ФО, які були обрані шляхом суцільної вибірки з англійських постмодерністських романів.

Аналіз текстів художніх творів дозволив виділити п’ять основних видів структурно-семантичних модифікацій (а також доволі численні випадки їх взаємодії), які базуються на: розширенні компонентного складу ФО; скороченні компонентного складу ФО; заміні компонентів ФО; певних граматичних явищах усередині ФО; контекстуальному переосмисленні ФО.

Розглянемо приклади вживання модифікацій ФО у художніх постмодерністських текстах.

“I’m experienced in talking to children. I won’t worry him”.

“He’s a bit on edge. I want to say – I don’t approve of sending little boys to school. I think it’s dangerous and horrible, such little boys – but he is like me, he’s a loner, he needs to run his own life, he’d hate it. Please understand this.” [7, с. 557].

We laughed some more. We were very on edge [6, с. 257].

ФО *to be on edge* – в нервовому стані, в напрузі [1, с. 723].

Those who leave such evidence can scarcely complain if strangers come along afterwards and poke their nose into every single thing that would once have been none of their business [6, с. 603]. ФО *to poke one's nose into another's affairs (or business)* – сунути носа в чужі справи [1, с. 769].

У перших двох прикладах вживання ФО *to be on edge* спостерігаємо розгортання, яке зумовлене потребою мовця конкретизувати висловлювання, оживити значення фразеологічної одиниці, інтенсифікувати її виразність, а у ФО *to poke one's nose into another's affairs (or business)* бачимо поєднання двох видів модифікацій даної ФО, а саме: розгортання і заміну компонентів.

I'd seen Laura use that virtuous expression on Mr Erskine often enough, and I thought that was what she was doing now: pooling the wool over [6, с. 243]. ФО *to pool the wool over smb's eyes* – вводити когось в оману, водити за ніс [1, с. 780].

Gordon thought that Judge Curran was the most intimidating man that he had ever met. He later told Radford how the Judge "dominated the room" and how "there were hardly two words spoke the whole meal after the Judge shut Patricia up" [8, с. 76]. ФО *to shut (або shut up) one's mouth* – мовчати, тримати язик за зубами; примусити когось помовчати; = *зруб.* заткнути комусь пельку [1, с. 861].

Розглядаючи ці приклади, ми бачимо, що ФО зазнали змін – скорочення свого компонентного складу, а саме відсікання кінцевої частини ФО. Такі структурно-семантичні зміни зумовлені прагненням до економії мовних засобів і лаконізації мовлення.

Nurses were in short supply in these realms, and soon Laura was setting her hand to tasks that were strictly speaking none of her business. Bedpans and vomit did not throw for a loop, it appeared, nor did the swearing and raving and general carryings-on. This was not the situation Winifred had intended, but pretty soon it was the one we were stuck with. [6, с. 514-515]. ФО *to throw (one) for a loss* – 1) поставити в безвихідь; 2) затирати когось; 3) здобути перемогу над кимсь [1, с. 946];

It does seem a little harsh of her to tell me this now, after twenty-one years. Although I always suspected there was something not quite right, some skeleton waiting to fall out of a cupboard. If she is not my mother did she acquire me? [6, с. 161]. ФО *skeleton begin to come out of the cupboard* – неприємності, які приховували від сторонніх людей, стають відомими [1, с. 867].

У цих прикладах спостерігаємо структурно-семантичні модифікації ФО: заміна іменника *loss* на *loop* і дієслова *to come* на *to fall*.

She was full of ideas, that girl, she always had some bee in her bonnet, and now she must have different one [7, с. 238]. У ФО *to have a bee in one's bonnet* – бути диваком, схибнутим (на чомусь) [1, с. 455] замінено неозначений артикль на неозначений займенник.

"So there is nothing in particular that you are aware of?"

"Nothing. As you know, John Steel was her boyfriend, but to tell the truth he never really had his fingers in the pie, so to speak. Do you mind if I take smoke" [6, с. 68-69]. ФО *to have a (або one's) finger in every pie* – втручатися в чужі справи, лізти в чужі справи; скрізь сунути свого носа [1, с. 456].

Аналіз прикладів показує, що найпродуктивнішим способом фразеологічних модифікацій у досліджуваних художніх текстах є розширення усталеної структури ФО через уведення до його складу додаткових компонентів, зазвичай прикметників або іменників, які служать образними конкретизаторами і вносять у фразеологічну семантику додаткову інформацію, оцінну та емотивно-оцінну модальність. Використання структурно-семантичних модифікацій ФО у творі дає змогу письменникам експресивно виражати оцінку, особисте ставлення до людини, предмета або події, колоритніше вербалізувати дії та вчинки персонажів.

Саме необхідність точного вираження думки та оцінки спричиняє різноманітні випадки контекстуального переосмислення ФО та складних структурних моделей їх трансформації, більшість з яких індивідуальна для кожного письменника.

Література:

1. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. – К. : "Знання", 2005. – 1056 с.
2. Євтушина Т. О. Оказіональне-стилістичне використання фразеологічних одиниць у художніх текстах. // Мова і культура // Науковий щорічний журнал. – Вип. 5. – Т. VI. Мова і художня творчість. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2002. – С. 97-103.
3. Пташник С. Б. Структурно-семантичні особливості фразеологічних модифікацій та їхні функції в німецькому газетному тексті: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів, 2003. – 18 с.
4. Рыжжина Е. В. Фразеологическая окказиональность в английском языке: когнитивно-коммуникативные аспекты // Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 2003. – 24 с.
5. Черданцева Т. З. Идиоматика и культура. // Вопросы языкознания. – 1996. – № 1. – С. 58-69.
6. Atwood M. The Blind Assassin. – London : Virago Press, 2001. – 641 p.
7. Wyatt A. Babel Towel. – London : Chatto & Windus Ltd., 1996. – 618 p.
8. McNamee "The Blue Tango" – London : Faber and Faber Limited, 2002. – 265 p.